УДК 811.161.2’27(091)

ГОНЧАРЕНКО Аліна *– кандидат філологічних наук, учений секретар, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України, вул. Грушевського, 4, Київ, 01001, Україна (goncharenko.al.v@gmail.com)*

ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6528-0873

DOI: https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.2

Бібліографічний опис статті: Гончаренко, А. (2025). Корінна лексика української мови крізь призму нових суспільних стереотипів: проблеми функціональної переоцінки. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 63,* 16–23, doi: https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.2

КОРІННА ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ КРІЗЬ ПРИЗМУ НОВИХ СУСПІЛЬНИХ СТЕРЕОТИПІВ: ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ПЕРЕОЦІНКИ

Анотація. *У статті розглянуто явище функціонально-маркованої переоцінки питомої української лексики в умовах тенденції до розподібнення з російською мовою. Зосереджено увагу на процесах витіснення давніх слів із нормативного вживання під впливом упереджених уявлень про їхню чужорідність, заснованих на псевдонаукових інтерпретаціях. На прикладі лексичних одиниць* ***ждати*** *та* ***лице*** *показано, як поширювані в мережі чи науково-популярній літературі думки про інтерферентну природу слів, формально подібних до російських, впливають на масову свідомість. Як наслідок, такі назви, що їх носії літературної мови через свою необізнаність зі старими мовними кодами сприймають як елементи суржику чи російського мовного стандарту, демонструють тенденцію до поступового зникнення з нормативного вживання, набувають відтінку розмовності.*

За допомогою прийомів історико-лінгвістичного аналізу простежено функціювання словоформ дієслова ***ждати*** *та іменника* ***лице*** *в українській мові від києворуського періоду до сучасності. Засвідчено їх активне використання в писемних джерелах задовго до поширення російського впливу на українську лінгвокультуру та попри відносно низьку частотність на ту пору їхніх семантичних паралелей (чекати, обличчя). Спостереження за корпусними даними дало підстави висновувати про кратну перевагу відмінних від російських відповідників у сучасному слововживанні.*

Прокоментовано некоректність терміна русизм щодо російських запозичень. Показано породжувані ним значеннєві неточності. Наведено сучасний більш словотвірно й семантично вмотивований варіант росіянізм (росіїзм).

Наголошено на важливості об’єктивного професійного підходу, заснованого на фаховому аналізі, лінгвістичних знаннях, узагальненні діяльності всієї мовної спільноти, до висвітлення фактів з історії української мови, критичного осмислення спрощених інтерпретацій у медіа та соціальних мережах.

Підкреслено, що прикрі випадки розглянутих та подібних до них хибних тверджень сприяють формуванню в масовій свідомості українців викривленого уявлення про свою мову, шляхи її розвитку, функціональну повноту, культурну спадщину, а відтак – і про власну національну самобутність.

Ключові слова: *українська мова, російська мова, лексика, росіянізм, історія української мови, пуристичні тенденції.*

© Гончаренко Аліна, 2025
Статтю поширювано на умовах ліцензії CC BY 4.0

HONCHARENKO Alina *– Candidate of Philological Sciences, Scientific Secretary, O. O. Potebnia Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine, 4, Hrushevsky str., Kyiv, 01001, Ukraine (goncharenko.al.v@gmail.com)*

ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6528-0873

DOI: https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.2

To cite this article: Honcharenko, A. (2025). Korinna leksyka ukrainskoi movy kriz pryzmu novykh suspilnykh stereotypiv: problemy funktsionalnoi pereotsinky [Core Ukrainian Vocabulary through the Prism of New Social Stereotypes: Issues of Functional Re-evaluation]. *Problemy humanitarnych nauk: zbirnyk naukovych prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia «Filolohiia» – Problems of Humanities. "Philology" Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, *63,* 16–23, doi: https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.2 [in Ukrainian].

CORE UKRAINIAN VOCABULARY THROUGH THE PRISM OF NEW SOCIAL STEREOTYPES: ISSUES OF FUNCTIONAL RE-EVALUATION

Summary. *The article examines the phenomenon of functionally marked re-evaluation of native Ukrainian vocabulary in the context of the tendency toward differentiation from the Russian language. Attention is focused on the processes of displacing old words from normative usage under the influence of biased perceptions of their foreignness, rooted in pseudoscientific interpretations. Using the lexical units ждати and лице as examples, the study demonstrates how views disseminated in online spaces and popular science literature regarding the allegedly interferential nature of words formally similar to Russian ones affect mass consciousness. As a result, such words, which speakers of the literary language – due to their lack of familiarity with older linguistic codes – perceive as elements of surzhyk or as belonging to the Russian linguistic standard, tend to gradually disappear from normative usage and acquire a colloquial connotation.*

By means of historical-linguistic analysis, the article traces the functioning of the verb ждати and the noun лице in Ukrainian from the Kyivan Rus' period to the present day. Their active use in written sources long before the spread of Russian influence on Ukrainian linguoculture is documented, as well as the relatively low frequency at that time of their semantic parallels (чекати, обличчя). Observations based on corpus data reveal the multiple predominance of non-Russian-correlated equivalents in contemporary word usage.

The article also comments on the inaccuracy of the term русизм (Russism) with reference to Russian borrowings, highlighting the semantic distortions it generates. A more derivationally and semantically motivated alternative – росіянізм (Russianism) – is proposed.

The importance of an objective professional approach is emphasized – one based on expert analysis, linguistic knowledge, and generalizations about the activity of the entire speech community – in order to present facts from the history of the Ukrainian language and to critically assess oversimplified interpretations circulating in the media and social networks.

It is underscored that the regrettable spread of such erroneous claims contributes to the formation, in the mass consciousness of Ukrainians, of a distorted perception of their language, its developmental trajectory, functional completeness, cultural heritage, and, consequently, their national identity.

Key words: *Ukrainian language, Russian language, vocabulary, Russianism, history of the Ukrainian language, purist tendencies.*

Постановка проблеми. В умовах сучасного інформаційного протиборства на арені міждержавних відносин особливої актуальності набуває проблема поширення псевдонаукових тверджень, що підривають уявлення суспільства про національну самобутність. В українському контексті це питання тісно пов'язане, серед іншого, з маніпулятивними стратегіями й тактиками, спрямованими на формування хибних переконань щодо мовно-історичної спадщини. Попри зростання національного самоусвідомлення українців у період незалежності, у публічному комунікативному просторі, зокрема в інтернет-середовищі, активно поширювано нефахові коментарі на теми мовних норм та мовної культури, що відображають упереджене ставлення до частини питомих виражальних засобів. Їхні автори, здебільшого без лінгвістичної чи філологічної підготовки (спеціалісти з інших

галузей знань, блогери, пересічні мовці), убачають російський слід у низці українських слів, формально подібних до відповідних лексичних одиниць у сусідній мові, та закликають вилучати їх з ужитку. Такі твердження, зазвичай необґрунтовані, зумовлені головно пуристичними тенденціями й браком знань про історію своєї мови та свого народу. Вони формують у суспільстві комплекс меншовартості, підважуючи національну ідентичність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Явище мовної міфотворчості неодноразово привертало увагу українських лінгвістів. Зокрема, Г. П. Півторак, В. М. Мойсієнко, Й. Ґетка досліджують вплив ідеологічних чинників на сприйняття мовного минулого та спростовують доктрину про спільну давньоруську культурну колиску для східнослов'янських народів і їхніх мов (Ґетка & Мойсієнко, 2024; Півторак, 2004; Півторак, 2018). О. О. Тараненко аналізує сучасні патріотично вмотивовані, але фактологічно непереконливі концепції про доісторичні витоки української мови, «позитивну оцінність» її внутрішньої форми, неоязичництво (Тараненко, 2008). Хибні твердження щодо історії української мови в навчальній літературі й медіапросторі виявляє Л. П. Гнатюк (Гнатюк, 2025). Водночас проблема стихійного оголошення корінних українських слів російськими лише на підставі наявності таких форм в обох мовах досі системно не опрацьована.

Мета розвідки – розглянути закономірності функціональної переоцінки питомої української лексики, яку помилково сприймають як російську, та обґрунтувати її історичну належність до української мовної системи. Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань**: продовжити практику об'єктивного висвітлення фактів із історії української мови; акцентувати увагу на необхідності критичного осмислення поширених культуромовних оцінок; проаналізувати й прокоментувати приклади некоректних інтерпретацій походження деяких українських слів.

Виклад матеріалу. Відродження української державності наприкінці XX ст. пожвавило, а військове протистояння з сусідньою країною значною мірою увиразнило помітні ще в 20–30-ті роки XX ст. пуристичні прагнення усунути наслідки тривалого впливу російської мови на різних структурних рівнях української мови. Утім, попри позитивну динаміку актуалізації самобутньої лексики, усунення проявів суржику та калькування, спостерігаємо й протилежні процеси, пов'язані з витісненням за межі нормативного вживання багатьох давніх українських слів на тій лише підставі, що вони нагадують російські. Такі тенденції, за переконанням О. О. Тараненка, «це закономірна реакція українського суспільства на попередній тривалий період несамостійного розвитку та соціально й стилістично обмеженого функціонування української літературної мови. Але разом з тим у багатьох своїх виявах вони є наслідком незнання реальної української мови у всій її історичній і функціональній повноті, вагань і сумнівів значної (переважної?) частини україномовного соціуму щодо свого знання справжньої української мови» (Тараненко, 2008, с. 164).

Слід нагадати, що вплив російської мови на українську став відчутним від другої половини XVII ст. унаслідок політичної експансії Московії на захід. Водночас низка назв, що їх нині поспіхом кваліфікують як російські запозичення, засвідчені на українських теренах задовго до цього часу. Подібність лексики зумовлена спільною книжною основою, котру перейняла російська літературна мова та на якій до кінця XVIII ст. розвивалася слов'яноукраїнська (слов'яноруська) мова як варіант староукраїнської мови. На жаль, такі історико-лінгвістичні факти відомі переважно фахівцям, сучасна шкільна та університетська освіта (за винятком спеціалізованих курсів) майже не передбачає ознайомлення з ними. Саме тому власну мовну спадщину українці нерідко помилково трактують як частину російської лінгвокультурної традиції.

Уже сьогодні можемо спостерігати поступове звуження сфери вживання слів на кшталт *держати*, *ждати, лице, райдуга, сім'я, чудо* тощо. Дедалі частіше їх заступають синоніми, які не мають еквівалентів у російській мові, – *тримати, чекати, обличчя, веселка, родина, диво*. Для багатьох мовців, які раз по раз остерігаються суржикових елементів і кальок, такі відповідники видаються більш органічними. Водночас у масовій свідомості укорінюється переконання про чужорід-

ність корінних українських лексем, які схожі з російськими. Швидкому поширенню цього помилкового уявлення сприяють можливості інтернет-середовища та медіапростору. Радіо- й телеведучі, блогери та пересічні користувачі соцмереж, свідомо чи ні, «бойкотують» такі слова, що фактично спричиняє їх витіснення з нормативної практики.

Слова, позначені як російські, у мовному узусі нерідко називають русизмами. Проте ця номінація помилкова. Вона свідчить про недостатнє розуміння українцями власної мовної історії та дієвість маніпулятивних інтерпретацій. Термін *русизм* на позначення російських запозичень, справді, був поширений у науковій традиції XX ст. Утім, через відсутність чіткого розмежування понять *руський* (від Русь) та *російський* (від Росія) він породжує семантичні неточності. Тож у сучасному українському мовознавстві його дедалі частіше замінюють більш коректними терміноодиницями *росіянізм* чи *росіїзм*.

Розглянемо кілька показових прикладів зречення питомих слів через необізнаність із мовними кодами попередніх епох.

У сучасній українській мові функціонально-маркованої переоцінки зазнає дієслово *ждати*. Попри те що в тлумачних словниках воно зафіксоване як елемент літературної мови без жодних обмежень щодо сфери використання (СУМ, IV, с. 725), на практиці простежуємо поступову втрату ним стилістичної нейтральності й набуття відтінку розмовності. Причиною цього стають, зокрема, асоціації з російським *ждать* та їхні псевдонаукові інтерпретації. Таке сприйняття засвідчує мережеве спілкування. Так, у коментарях до новини «“Доки ти ждатимеш – я не загину”. Українські воїни записали зворушливе привітання до Дня матері» натрапляємо на репліки: «*Ждатимеш? Хмм…*», «*Не «ждатимеш», а «чекатимеш»*», «*«Ждати» – русизм*» тощо (Цензор.НЕТ). Ці зауваги свідчать не про реальний стан літературної норми, а про деформовані мовні уявлення.

Насправді *ждати* належить до питомої слов’янської спадщини: воно походить від праслов’янського *žьdati й відоме не лише в російській чи українській, а й у білоруській (*ждаць*), польській (żdać), чеській (ždáti), словацькій (ždať), словенській (ždéti) мовах (ЕСУМ, II, с. 190). В українській мові слово має безперервну традицію побутування, підтверджену фактами з писемних джерел. Уже найдавніші київські пам’ятки (Руська Правда, Слово про Закон і Благодать Іларіона) фіксують форми *ждати / жьдати*[1]. Подальша писемна практика XIV–XVIII ст. засвідчує низку графічних варіантів: *ждати / ждаті / ждать / иждати* ‘очікувати’, ‘сподіватися’ (Гумецька, I, с. 355; Гринчишин, IX, с. 131; Передрієнко, 1976, с. 47).

У новій українській літературі слово *ждати* також активно вживали. У тексті «Енеїди» І. Котляревський воно трапляється 12 разів, причому без заміни синонімом *чекати* (Ващенко, Мадведєв & Петрова, 1955, с. 52). Лексему фіксують словники Є. Желехівського та С. Недільського, Б. Грінченка (Желехівський & Недільський, I, с. 219; Грінченко, I, с. 477). У перекладних лексикографічних працях кінця XIX – початку XX ст. *ждати* подано на першому місці серед українських відповідників до російської вокабули *ждать*: рос. *ждать* – укр. *ждати, сподіватися, чекати, дожидати* (Уманець & Спілка, I, с. 216), рос. *ждать* – укр. *ждати, чекати* (Кримський & Єфремов, с. 370). Активне вживання слова підтверджує і творчість українських класиків: «*Може, вийшла русалонька Матері шукати, А може, жде козаченька, Щоб залоскотати*» (Т. Шевченко), «*Ждав на Параску, та вона не приходила*» (І. Франко), «*Мене жде шибениця – я те знаю*» (Леся Українка) та ін.

Натомість дієслово *чекати* (*čekati), яке нині витісняє *ждати* з ужитку, пам’ятки системно фіксують тільки від середини XVI ст. (*Пересопницьке Євангеліє*, 2001, с. 686; Тимченко, II, с. 477). Б. Антоненко-Давидович у довіднику «Як ми говоримо» підкреслював, що *чекати* й *ждати* (а також *дожидати*) – абсолютні синоніми, між якими немає значеннєвої відмінності. Єдина розбіжність – діалектне поширення: *чекати* функціонує переважно в говорах Правобережної України, а *ждати* –

[1] На жаль, українська медієвістика досі не оперує виданнями за оригінальними списками цих текстів (рукописи значною мірою зосереджені у московських та петербурзьких бібліотеках і архівах). Немає в Україні й лексикографічних праць, що охоплюють давньоруськоукраїнський період. Тому для підтвердження висловленої тези мусимо звертатися до «Материалов для Словаря древнерусского языка» І. І. Срезневського (Т. 1, с. 885). Критичне прочитання цієї праці допомагає виявити в ній низку лексем, факти вживання яких підтверджено прикладами з джерел, що походять виключно з київських скрипторіїв.

здебільшого на Лівобережжі. У літературній мові обидва дієслова вживані однаково (Антоненко-Давидович, 1970, с. 112). Сьогодні ж набирають сили пуристичні віяння, які безпідставно обмежують використання слова *ждати*. Деякі науково-популярні видання під виглядом «очищення мови від суржику» рекомендують уникати його й послуговуватися лише формою *чекати* (Береза, Зубрицька & Зелений, 2015, с. 182). Такі твердження не мають під собою наукового підґрунтя й сприяють формуванню викривлених уявлень про історичний і функціональний статус аналізованої лексеми.

Корпусні дані останнього двадцятиріччя засвідчують виразну асиметрію у функціюванні дієслів *ждати* й *чекати*. Уже на початку XXI ст. помітна майже двадцятикратна перевага *чекати* над *ждати* (6699 уживань проти 285). Упродовж наступних десятиліть ця тенденція лише посилювалася (ГРАК). *Ждати* поступово виходить із стандартного вжитку, тоді як *чекати* утверджується як основна стилістично нейтральна форма.

Феномен упередженого ставлення до корінної лексики спостерігаємо й у випадку зі словом *лице*, замість якого часто пропонують вживати *обличчя* (Береза, Зубрицька & Зелений, 2015, с. 284). Справді, *лице* у значенні ‘передня частина голови людини’ нині зазнає помітної пасивізації. Дистанціювання, імовірно, пов’язане з певними асоціаціями із рос. *лицо,* якому в українській мові відповідають як *обличчя / лице*, так і *особа*. Прагнучи уникнути потенційного калькування та помилок у вживанні відповідників, мовці «про всяк випадок» не вживають *лице* навіть там, де воно могло би бути цілком виправданим.

Обидві лексеми (*лице* і *обличчя*) походять від єдиної праслов’янської форми *lice (< *lic’o) ‘обличчя; щока; зовнішня сторона предметів; зовнішній вигляд; постать; форма; речовий доказ’, очевидно, пов’язаної з *likъ ‘обличчя’ (ЕСУМ, ІІІ, с. 251). У києворуських писемних джерелах на позначення передньої частини голови вживано виключно назву *лице* (*Остромирове Євангеліє*)[2]. Натомість варіант *обличиє* побутував переважно у перекладних церковнослов’янських текстах та вказував на зовнішній вигляд, подобу[3]. У текстах староукраїнської мови лексема *лицє* засвідчена в 11 випадках, кожен із яких відображає метафоризацію її значення, а отже, свідчить про освоєність назви на українському ґрунті: *лицєм* ‘в лице’, *лїцомї выняти* ‘знайти щось як речовий доказ’*, какими лици* ‘у якийсь спосіб’, *никакими лици* ‘ніяким способом’, *лицємъ нѣти* ‘спіймати на гарячому’ (Гумецька, І, с. 551). Форма *обличьє / обличє* в цей період менш частотна (4 випадки), вона актуалізує семантику ‘особа’ (Гумецька, ІІ, с. 69). В українській мові XVI – першої половини XVII ст. *лице / лицо / ліце / ліцо* називає як лице (обличчя), так і щоку, особу, зовнішній вигляд, зовнішність, свідка, речовий доказ вини. При цьому джерела засвідчують найбільшу кількість прикладів, де слово реалізує саме сему ‘лице, обличчя’, а також стійкі вислови з ним – *в лице* ‘явно, очевидно’, *змѣнѧти лице* ‘лицемірити’, *лицемъ в лице* ‘віч-на-віч’, *любезнымъ лицемъ*, *тихимъ лицемъ* ‘лагідно, приязно’, передъ (предъ) лицемъ (лицемь) ‘у присутності (кого, чого)’ та ін. (Гринчишин, XVI, с. 68–71). У цей час зі значенням ‘лице’ зафіксовано й випадки вживання *обличе / обличье* (Тимченко, ІІ, с. 10). Прикметно, що в матеріалах сотенних канцелярій і ратуш Лівобережної України, що ілюструють зразки ділової та народнорозмовної мови XVIII ст., засвідчено виключно лексичну одиницю *лице* (Передрієнко, 1976, с. 168, 176, 233, 254). Не використовував слова *обличчя* й І. Котляревський у тексті «Енеїди», натомість *лице* вжито в поемі тричі (Ващенко, Медведєв & Петрова, 1955, с. 88). Немає *обличчя* й у «Малорусько-німецькому словарі» Є. Желехівського та С. Недільського (Желехівський & Недільський, І, с. 406). Б. Грінченко у своїй лексикографічній праці фіксує як полісемант *лице* (‘обличчя’, ‘щоки’ (у мн.), ‘зовнішній бік’, ‘дерев’яна матриця візерунка для набивання полотна’, ‘доказ’), так і однозначну назву *обличчя* ‘лице’, яку при цьому тут засвідчено вперше в сучасній графічній формі (Грінченко, ІІ, с. 365; ІІІ, с. 15). У російсько-українському словникові М. Уманця та А. Спілки *лице* наведено як перший український відповідник до рос. *лицо*, далі йдуть *обличчя, вид,*

[2] Також у Повісті минулих літ, Ізборниках 1073 та 1076 рр. (Срезневський И. И. Материалы для словаря древнерусского языка по письменным памятникам. Т. 2. Санкт-Петербург : типография Имп. АН, 1902. С. 30–32).

[3] Там само. С. 521–523.

твар (Уманець & Спілка, II, с. 74). Проте вже у перекладній праці такого типу за редакцією А. Кримського та С. Єфремова на першому місці серед українських еквівалентів наведено *обличчя* (Кримський & Єфремов, с. 951), що, імовірно, відображає початок активізації форми *обличчя* та витіснення нею слова *лице*.

За даними підкорпусу ГРАК, що охоплює сучасний період (2000 – 2024 рр.), слово обличчя значно частотніше, ніж лице (в еквівалентному значенні). У перші роки XXI ст. співвідношення становило приблизно 1:4 на користь обличчя, а в подальші десятиліття розрив лише збільшувався (ГРАК). Хоч обидві форми зберігають певну регулярність, лице поступово переходить на периферію вживання, натомість обличчя утверджується як домінантний відповідник у нинішньому літературному стандарті.

Розглянуті приклади демонструють поширену нині тенденцію до розподібнення з російською мовою та її виразні гіперпуристичні вияви. Спостереження за узусним вживанням свідчить, що, відмовляючись від російських запозичень, пересічні українці вважають такими будь-які спільні в обох мовах слова. Як наслідок, питомі українські лексеми з багатовіковою традицією побутування зазнають пасивізації, зниження стилістичного регістру через упереджене сприйняття.

Висновки. Проаналізований матеріал ілюструє новий вимір потужного російського мовного тиску на унормування нової української літературної мови та свідчить про гіперкоректні параметри її розрізнювальної функції. Реакція системи за таких обставин, закономірно, є спрощеною й не завжди раціональною. Тож проблема необхідності об'єктивного висвітлення явищ історії мови, генези словникової спадщини лишається гостроактуальною. Її вирішення важливе в контексті захисту української мови та культури, усвідомлення українцями своєї національної ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА

Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Київ : Радянський письменник, 1970. 182 с.

Береза Т., Зубрицька І., Зелений Ю. Мова – не калька : словник української мови. Львів : Апріорі, 2015. 664 с.

Ващенко В. С., Медведєв Ф. П., Петрова П. О. Лексика «Енеїди» І. П. Котляревського. Харків : Вид-во Харк. ун-ту, 1955. 207 с.

Гнатюк Л. П. Історико-мовні міфи як загроза українській ідентичності. *Мовознавство*. 2025. № 3. С. 93–102.

Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) / М. Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, А. Рисін, В. Старко, Т. Ніколаєнко та ін. Київ, Львів, Єна, 2017–2024. URL: uacorpus.org (дата звернення : 24.09.2025).

Ґетка Й., Мойсієнко В. М. Спочатку було Слово… Від мовного узусу – до літературної норми (Нарис генези української літературної мови). Варшава : Вид-во Варшавського університету, 2024. 504 с.

Ділова і народнорозмовна мова XVIII ст. : Матеріали сотенних канцелярій і ратуш Лівобережної України / підг. В. А. Передрієнко. Київ : Наукова думка, 1976. 415 с.

«Доки ти ждатимеш – я не загину». Українські воїни записали зворушливе привітання до Дня матері. *Цензор.НЕТ*. 13.05.2018. URL: https://censor.net/ua/videonews/3065800/doky_ty_jdatymesh_ya_ne_zagynu_ukrayinski_voyiny_zapysaly_zvorushlyve_pryvitannya_do_dnya_materi_video (дата звернення: 24.09.2025).

Етимологічний словник української мови : у 7 т. / гол. ред. О. С. Мельничук. Київ : Наукова думка, 1982–2012.

Малоруско-німецкий словар : у 2 т. / уложив Евгеній Желеховський і Софрон Недільский. Львів : з друк. наук. т-ва ім. Шевченка, 1886.

Остромирове Євангеліє 1056 – 1057 рр. URL: https://archive.org/details/ostromirovo/page/n13/mode/2up (дата звернення : 24.09.2025).

Пересопницьке Євангеліє 1556 – 1561. Дослідження. Транслітерований текст. Словопокажчик / редкол. : О. Онищенко [та ін.]; підгот. : І. Чепіга, Л. Гнатенко. Київ : [Б. в.], 2001. 669 с.

Півторак Г. П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. Міфи та правда про трьох братів слов'янських зі «спільної колиски». Київ : Арістей, 2004. 180 с.

Півторак Г. П. Історична правда проти імперської облуди. Київ : ТОВ «Арт Прінт Студія», 2018. 148 с.

Російсько-український словник : у 4-х т. / гол. ред. акад. А. Кримський, С. Єфремов. Київ : К.І.С., 2007. 2550 с.

Словарь росийсько-український : у 4 т. / зібрали і впоряд. : М. Уманець, А. Спілка. Львів : з друк. наук. т-ва ім. Шевченка, 1893–1898.

Словарь української мови : у 4 т. / упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. Київ : Видавництво АН УРСР, 1958–1959.

Словник української мови : у 20 т. Т. 1–15. Київ : Наукова думка, 2010–2024.

Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. : у 2 т. / редкол. : Л. Л. Гумецька (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 1977–1978.

Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / гол. ред. Д. Г. Гринчишин. Львів : НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 1994–2022. Вип. 1–18.

Тараненко О. О. Сучасні тенденції до перегляду нормативних засад української літературної мови і явище пуризму (на загальнослов'янському тлі). *Мовознавство*. 2008. № 2–3. С. 159–189.

Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. : у 2 кн. / підг. В. В. Німчук, Г. І. Лиса. Київ – Нью-Йорк, 2003.

REFERENCES

Antonenko-Davydovych, B. D. (1970). *Yak my hovorymo [How We Speak]*. Kyiv: Radianskyi pysmennyk [in Ukrainian].

Bereza, T., Zubrytska, I., Zelenyi, Yu. (2015). *Mova – ne kalka: slovnyk ukrainskoi movy [Language Is Not a Calque: A Dictionary of the Ukrainian Language]*. Lviv: Apriori [in Ukrainian].

«Doky ty zhdatymesh – ya ne zahynu». Ukrainski voiny zapysaly zvorushlyve pryvitannia do Dnia materi ["As Long as You Wait for Me – I Will Survive." Ukrainian Soldiers Recorded a Touching Mother's Day Greeting]. *Tsenzor.NET*. 13.05.2018. Retrieved September 24, 2025, from https://censor.net/ua/videonews/3065800/doky_ty_jdatymesh_ya_ne_zagynu_ukrayinski_voyiny_zapysaly_zvorushlyve_pryvitannya_do_dnya_materi_video [in Ukrainian].

Getka, Y., Moisiienko, V. M. (2024). *Spochatku bulo Slovo… Vid movnoho uzusu – do literaturnoi normy (Narys henezy ukrainskoi literaturnoi movy) [In the Beginning Was the Word… From Usage to Literary Norm (An Outline of the Genesis of the Ukrainian Literary Language)]*. Varshava: Vyd-vo Varshavskoho universytetu [in Ukrainian].

Hnatiuk, L. P. (2025). Istoryko-movni mify yak zahroza ukrainskii identychnosti [Historical-linguistic myths as a threat to ukrainian identity]. *Movoznavstvo – Linguistics, 3*, 93–102 [in Ukrainian].

Hrinchenko, B. (Comp.) (1958 – 1959). Slovar ukrainskoi movy [Dictionary of Ukrainian] (Vols. 1–4). Kyiv: Vydavnytstvo AN URSR [in Ukrainian].

Hrynchyshyn, D. H. (Ed.-in-Chief) (1994–2022). Slovnyk ukrainskoi movy XVI – pershoi polovyny XVII st. [Dictionary of Ukrainian, 16th–first half of the 17th century] (Issues 1–18). Lviv: NAN Ukrainy, Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha [in Ukrainian].

Humetska, L. L. (Chairman of the Ed. board) (1977–1978). Slovnyk staroukrainskoi movy XIV – XV st. [Dictionary of Old Ukrainian, 14th – 15th Centuries] (Vols. 1–2). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Krymskyi, A., Yefremov, S. (Editors-in-chief) (2007). Rosiisko-ukrainskyi slovnyk [Russian-Ukrainian Dictionary] (Vols. 1–4). Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].

Peredriienko, V. A. (Comp.) (1976). Dilova i narodnorozmovna mova XVIII st.: Materialy sotennykh kantseliarii i ratush Livoberezhnoi Ukrainy [Official and Vernacular Language of the 18th Century: Materials from the Hundred Offices and Town Halls of Left-Bank Ukraine]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Melnychuk, O. S. (Editor-in-Chief) (1982–2012). Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Etymological Dictionary of Ukrainian] (Vols. 1–7). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Onyshchenko, O. [and others] (Ed. board), **Chepiha, I., Hnatenko, L.** (Preparat.) (2001). Peresopnytske Yevanheliie 1556 – 1561. Doslidzhennia. Transliterovanyi tekst. Slovopokazhchyk [The Peresopnytsia Gospels, 1556 – 1561. Studies. Transliterated Text. Word Index]. Kyiv: [B. v.] [in Ukrainian].

Ostromyrove Yevanheliie [The Ostromir Gospels] (1056 – 1057). Retrieved September 24, 2025, from https://archive.org/details/ostromirovo/page/n13/mode/2up [in Church Slavonic].

Pivtorak, H. P. (2004). *Pokhodzhennia ukraintsiv, rosiian, bilorusiv ta yikhnikh mov. Mify ta pravda pro trokh brativ slovianskykh zi "spilnoi kolysky" [The origin of Ukrainians, Russians, Belarusians and their languages. Myths and truth about the three Slavic brothers from the "common cradle"]*. Kyiv: Aristei [in Ukrainian].

Pivtorak, H. P. (2018*). Istorychna pravda proty imperskoi obludy [Historical truth versus imperial deception]*. Kyiv: TOV «Art Print Studiia» [In Ukrainian].

Shvedova, M., Valdenfels fon, R., Yaryhin, S., Rysin, A., Starko, V., Nikolaienko, T. and others (Comps.) (2017–2024). Heneralnyi rehionalno anotovanyi korpus ukrainskoi movy [The General Regionally Annotated Ukrainian Corpus] (HRAK). Kyiv, Lviv, Yena. Retrieved September 24, 2025, from uacorpus.org [in Ukrainian].

Slovnyk ukrainskoi movy (2010–2024) [Dictionary of Ukrainian] (Vols. 1–20; Vols. 1–15). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Taranenko, O. O. (2008). Suchasni tendentsii do perehliadu normatyvnykh zasad ukrainskoi literaturnoi movy i yavyshche puryzmu (na zahalnoslovianskomu tli) [Contemporary Trends in Revising the Norms of the Ukrainian Literary Language and the Phenomenon of Purism (in a Pan-Slavic Context)]. *Movoznavstvo – Linguistics, 2–3*, 159–189 [in Ukrainian].

Tymchenko, Ye. (2003). Materialy do slovnyka pysemnoi ta knyzhnoi ukrainskoi movy XV–XVIII st. [Materials for a Dictionary of Written and Book Ukrainian, 15th – 18th Centuries] (Books 1–2). Kyiv – Niu-York [in Ukrainian].

Umanets, M., Spilka, A. (Collection and arrangement) (1893–1898). Slovar rosyisko-ukrainskyi [Russian-Ukrainian Dictionary] (Vols. 1–4). Lviv: z druk. nauk. t-va im. Shevchenka [in Ukrainian].

Vashchenko, V. S., Medvediev, F. P., Petrova, P. O. (1955). Leksyka «Eneidy» I. P. Kotliarevskoho [The Vocabulary of Kotliarevsky's Eneida]. Kharkiv: Vyd-vo Khark. un-tu [in Ukrainian].

Zhelekhovskyi, E. & Nedilskyi, S. (Comps.) (1886). Malorusko-nimetskyi slovar [Little Russian-German Dictionary:] (Vols. 1–2). Lviv: z druk. nauk. t-va im. Shevchenka [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.09.2025 р.
Прийнято до друку 27.11.2025 р.
Опубліковано: 05.12.2025 р.